

Remek Éva¹

A magyar katonai jelenlét története Afrikában²

Afrika egyes elemzők szerint három tényező miatt fontos Európa számára: a történelmi kapcsolatok, a kereskedelmi érdekek és a humanitárius tevékenység miatt.³ Ez ma sincs másként, mindamellett, hogy e három tényező mára már további tényezőkkel, kutatási, elemzési szempontokkal bővült. Globalizált világunk új kihívásai, kockázata és fenyegetései Afrikát sem kerülik el. Sőt, a megváltozott Afrika maga is egy új kihívás a megváltozott világ, írásom témájából adódóan Európa, benne Magyarország számára is. E tanulmány – a teljesség igénye nélkül – a hidegháború utáni időszakról 2019-ig⁴ terjedően gyűjti össze az afrikai missziókat. Az elemzés főleg a magyar részvételre fókuszál (az egyes nemzetközi biztonsági szervezetek tevékenységének az említésével, amennyire az szükséges és elégséges). Magyarország is ezen szervezetek keretében vállalt/vállal feladatokat a nemzetközi béke és biztonság érdekében, illetve saját érdekeit szem előtt tartva.

Kulcsszavak: Afrika, történelmi kapcsolatok, katonai missziók, feladatok

The History of the Hungarian Military Presence in Africa

According to some analysts, Africa is important to Europe for three reasons: historical ties, trade interests, and humanitarian activity. This is still the case, although these three factors can now be expanded with further significant factors, research and analytical viewpoints. Our globalized world's new challenges, risks, and threats do not spare Africa. The changed Africa itself is a new challenge for the changed world, specifically for Europe, including Hungary, as the topic of my writing suggests. This study—without claiming completeness—primarily examines the history of mission participation in Africa from the post-World War II period to the present. Hungary, as part of its commitment to international organizations, has assumed/assumed responsibilities aimed at promoting global peace and security, while also expressing its interests. This involvement often includes military missions, particularly in regions such as Africa, where Hungary has historical ties. These tasks are carried out to maintain stability and foster positive international relations.

Keywords: Africa, historical relations, military missions, tasks

¹ Remek Éva az NKE HHK Nemzetközi Biztonsági Tanulmányok Tanszékének egyetemi docense. E-mail: remek.eva@uni-nke.hu

² A TKP2021-NVA-16 számú projekt a Kulturális és Innovációs Minisztériumnak a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapból nyújtott támogatásával, a TKP2021-NVA pályázati program finanszírozásában valósult meg.

³ Benkes Mihály (2007): Az euroafrikai kapcsolatok ma. In Dérer Miklós (szerk.): *Külpolitika, biztonságpolitika, Magyarország*. Budapest: Manfred Wörner Alapítvány, 60.

⁴ A világjárvány 2019-es megjelenése s az utána következő időszak okozta változások a missziós munkát is befolyásolták. A szerző saját döntése a 2019-es időbeli korlát kijelölése.

Bevezetés

„A nemzetek [...] új partneri viszonyát látjuk magunk előtt [...] Konzultáción, együttműködésen és kollektív cselekvésen alapuló partnerséget, amely elsősorban a nemzetközi és a regionális szervezeteken keresztül működik. Olyan elvek és jog által egységbe fogott partneri viszonyt, amely a terheket és a kötelezettségeket egyenlően osztja el. Partneri viszonyt, amelynek a célja a demokrácia, az anyagi jólét, a béke [...]”⁵

Afrika a Föld második legnagyobb és legnépesebb kontinense,⁶ amelynek a területén 54 állam van.⁷ Északról a Földközi-tenger, keletről a Vörös-tenger és az Indiai-óceán, nyugatról pedig az Atlanti-óceán határolja. A földrészhez több sziget és szigetcsoport tartozik, köztük a bolygó negyedik legnagyobb szigete, Madagaszkár, a Zöld-foki-szigetek és a Seychelles-szigetek.

A földrajz köztudottan formáló (erő)tényező a nemzetközi kapcsolatokban. Ebből ered a kontinens geopolitikai érdekessége, hogy az államok közötti határvonalak sok esetben – a világ többi kontinensétől eltérően – nem természetes képződmények, például folyók, hegységek mentén lettek kijelölve, hanem egy tollvonással.⁸ Emiatt Afrika politikai térképét nézve az embernek furcsa érzése támadhat. Az államok között ugyanis szabályos, egyenes határvonalak láthatók, amelyek még a gyarmatosítási időszak elején keletkeztek. Ezek a diplomáciai határok voltak, amelyek gyorsan megszülettek a gyarmatosító felek között, de a kijelölés alkalmával az érintett afrikai ország ott sem volt. Így aztán érthető, hogy az egykori gyarmati határok között megteremteni kívánt nemzeti egyesítésnek, illetve a valódi nemzetállami fejlődés hatékony megvalósulásának egyik akadálya az etnikai konfliktusok kialakulása volt. Emellett a törzsi hovatartozás volt az első az identitások között, ezért az adott törzsi közösségre, illetve annak kötődésére jellemző (társadalmi) formában jelentkezett. Ezzel magyarázható, hogy Afrikában az egyes etnikai csoportok nehezen különíthetők el egyértelműen. Az esetek túlnyomó többségében egymással keverten léteznek egy adott földrajzi térségben, ezért átlátható etnikai viszonyok teremtése szinte lehetetlen. Nem túlzás azt állítani, hogy ez a jelenség a „földrajz hatalma”,⁹ ami olykor megosztó, s törvényszerűen vezet agresszióhoz (jól példázzák ezt az 1960–1970-es években történtek például Nigériában, Dél-Szudánban, Burundiban).¹⁰

Az afrikai kontinens a világ második legnépesebb területe, itt él a Föld lakosságának majdnem a 20%-a (1,4 milliárd ember).¹¹ Világviszonylatban az előrejelzés szerint Ázsia marad a legnépesebb régió 2100-ig, 2060-tól kezdve azonban csökkenni

⁵ Kissinger, Henry (1996): *Diplomácia*. Budapest: Panem–McGraw-Hill–Grafo, 805.

⁶ *Countries in Africa*. [online]. Forrás: Wisevoter [2024. 06. 12.].

⁷ *Countries in Africa*. [online]. Forrás: Worldometers [2024. 06. 12.].

⁸ Vida Melinda: *Fenntarthatóság kontinensről kontinensre: Afrika*. [online], 2023. 09. 26. Forrás: Fenntartható fejlődés [2024. 06. 14.].

⁹ A kifejezés összecseng Tim Marshall azonos című munkájával, amely *A földrajz fogságában* című könyvének a folytatása. Lásd Marshall, Tim (2022): *A földrajz hatalma*. Budapest: Park Könyvkiadó.

¹⁰ Búr Gábor (2011): Afrika története a 19–20. században. In Búr Gábor: *Afrika-történeti tanulmányok*. Budapest: Mundus Novus Kft., 65–67.

¹¹ *7 Continents*. [online]. Forrás: Worldometers [2024. 06. 01.].

fog a lélekszám. Észak-Amerika és Óceánia népessége növekedni fog, de Afrikában a becslések szerint jelentős növekedés várható.¹² Ez a demográfia hatalma, amely szintén formáló erő(tényező).

A geopolitikai megközelítésnek fontos jellemzője a földrajz, illetve a politikai földrajz, amely szempont az elméleti megközelítésével az elemzések keretét segít behatárolni. Az államok főbb jellemzői (politikai rendszerük, földrajzuk, kultúrájuk, népességük) általában meghatározzák egy térség biztonsági dinamikáját. A tradicionális geopolitika a nemzetközi rendszert stratégiai területként fogja fel, ahol az államok, amelyek kooperálnak, olykor konfrontálódnak is egymással, de a lényeg, hogy az államoknak saját maguknak kell gondoskodni a biztonságukról. A biztonság – ebben az értelmezésben – elsődlegesen területi fogalom.¹³

A földrajz az afrikai kutatásokban nagy hangsúlyt kap. A térséget leíró politikai földrajz a maga eszköztárával a különböző történesek számbavételét, az adatok elemzését, a földrajzi környezet vizsgálatát szintetizálja úgy, hogy a fennálló hatalmi és érdekviszonyokat is figyelembe veszi. A geopolitika ezek eredményeire építve a döntések és kivitelezések módját fogalmazza meg. A hidegháború után a közeli és a távoli „politikai tér” teljesen átalakult. „A politikai tér átrendeződése olyan komplex és ellentmondásos folyamat, amelyben a különböző szereplők és terek folyamatosan újraértelmeződnek és újraértelmezik egymást.”¹⁴ Az államok a külpolitikájukon keresztül aktív részesei a térségük alakításának/átalakításának. A külpolitika alakításában pedig döntő szerep jut az államon belüli érdekcsoportoknak és politikai erőknak egyaránt.

A nemzetközi rendszer tehát folyamatosan változik, s ez mindig hatással van a külpolitikai döntésekre, amelyekben a biztonságra való törekvések az elsődlegesek, s amelyek kialakításában, fenntartásában nagy jelentősége van a katonai missziós munkának.

Az afrikai katonai missziók

Az Egyesült Nemzetek Szervezetének (ENSZ) meghatározása szerint Afrika öt nagy földrajzi térré bontható (1. ábra). A területi megoszlás alapján a legnagyobb Észak-Afrika, amelyet Kelet-, Közép- és Nyugat-Afrika követ, majd Dél-Afrika zárja a sort. A legnépesebb viszont Kelet-Afrika, ezt követi Nyugat-, Észak- és Közép-Afrika, a legkisebb népességarányú pedig Dél-Afrika.¹⁵

Az afrikai katonai missziók történelmi háttére szorosan összekapcsolódik a kontinens modern kori történelmével és a nemzetközi közösség beavatkozásával az afrikai konfliktusokba. A 20. század második felétől kezdve több afrikai országban voltak polgárháborúk, etnikai konfliktusok és más erőszakos események, amelyek jelentős válságokhoz, humanitárius problémákhoz vezettek. Ezen konfliktusok kezelése érdekében több nemzetközi

¹² *Global Africa. Africa in the World and the World in Africa.* [online], 2023. 04. Forrás: MO Ibrahim Foundation [2024. 06. 10.].

¹³ Bernek Ágnes szerk. (2002): *A globális világ politikai földrajza.* Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó, 12.

¹⁴ Bernek 2002: 18–19.

¹⁵ Gyuris Ferenc – Szabó Pál: *Afrika: Fiatalos népesség, régi problémák.* [online]. Forrás: PAGEO Geopolitikai Kutatóintézet [2024. 06. 12.].

biztonsági szervezet, köztük az Egyesült Nemzetek Szervezete, az Afrikai Unió (AU), illetve bizonyos helyzetekben az Észak-atlanti Szerződés Szervezete (North Atlantic Treaty Organisation, NATO) is jelen volt különböző békefenntartó missziók révén.¹⁶ Ezek a missziók általában a konfliktus megelőzését, a béke megteremtését, polgárjogi védelmet, illetve humanitárius segítségnyújtást tűztek ki célként. Az ENSZ békefenntartó missziói között találhatunk ilyen példákat Észak- és Dél-Szudánra, valamint a Kongói Demokratikus Köztársaságba irányuló műveletekre. Az Afrikai Unió is rendszeresen küld békefenntartó erőket különböző afrikai országokba, például Szomáliába vagy éppen Maliba.¹⁷ A NATO szerepe ebben a folyamatban inkább más típusú műveleteket/együttműködést¹⁸ jelentett. 2005-től kezdődően például a többi nemzetközi biztonsági szervezettel biztonságpolitikai támogatást nyújtott afrikai partnerországaival való kapcsolataiban. A NATO sok esetben a katonai kiképzés és oktatás, a védelmi szféra intézményrendszerének kiépítését biztosította¹⁹ a helyi hadseregeknek, vagy segített kapacitásfejlesztésükben annak érdekében, hogy javítsa ezeknek az országoknak a képességét saját biztonságuk fenntartásában és ellenőrzésében.²⁰

Tény, hogy Afrika kiemelten fontos régió a nemzetközi biztonsági szervezeteknek, illetve a különböző államoknak, köztük Magyarországnak is. De miért is lényeges e kontinens a nemzetközi szereplőknek?²¹ S miért Magyarországnak? Afrika több ok miatt kulcsfontosságú kontinens. Jelen munkában azonban három tényezőt emelek ki, amelyek nem sorrendiséget és minősítést jelentenek, csupán a szerző saját választását tükrözik. Továbbá az elemzés témájának relevanciáját, azaz a missziós szerepvállalást, benne a magyar szerepvállalást is kellőképpen alátámasztják.

Elsőként a kontinens *történelme* említendő.

Afrika a történelme folyamán mindamellett, hogy sok utazónak (magyarnak is)²² és felfedezőnek „terepet” adott, jó gazdasági kapcsolatokkal, jó kereskedelmi együttműködéssel rendelkezett, de olyan nehézséggel, kihívásokkal is szembesült, mint például a gyarmatosítás, majd annak a következményei, az éghajlati változások és azok hatásai, amelyek mára intenzitásuk okán jelentősebbek, mint korábban. A szegénység is ilyen terület (bizonyos területeken kiemelten, például a Száhel-övezetben, ahol az országok konfliktusai több ponton kapcsolódnak egymáshoz, szinte válságzónává alakítva

¹⁶ A NATO–Afrika együttműködés nem közismert témakör, de a tanulmánynak nem célja ennek bemutatása. Ehhez bővebben lásd Marsai Viktor (2012): A NATO szerepvállalása Afrikában. *Nemzet és Biztonság*, 5(4), 72–82.

¹⁷ Allen, Nate D. F.: *African-Led Peace Operations: A Crucial Tool for Peace and Security*. [online], 2023. 08. 09. Forrás: Africa Center for Strategic Studies [2024. 06. 12.].

¹⁸ Példaként az Operation Ocean Shield – kalózkodás elleni művelet; Operation Unified Protector – líbiai légersapások.

¹⁹ További részletekért lásd Szenes Zoltán – Siposné Kecskeméthy Klára (2019): *NATO 4.0 és Magyarország. 20 év tagság – 30 év együttműködés*. Budapest: Zrínyi Kiadó. A NATO–ENSZ és a NATO–AU együttműködésről pedig a békeműveletekben: Siposné Kecskeméthy Klára (2022): *A NATO-partnerségi kezdeményezések története 2021-ig*. Budapest: Zrínyi Kiadó.

²⁰ A részletekért lásd Smith-Windsor, Brooke A. szerk. (2013): *AU-NATO Collaboration: Implications and Prospects*. Rome: NATO Defense College, 110–113.

²¹ Marácz Tamás: *Mit keresnek a magyarok Maliban?* [online], 2022. 01. 17. Forrás: Mandiner [2024. 06. 11.].

²² A részletekért lásd Bendefy-Benda László (1934): *Magyar utazók Afrikában I. Felfedezők*. Budapest: Magyar Etiópiai Expedíció Országos Bizottsága.

a térséget), a túlnépesedés, a helyi hatalmi konfliktusok, járványok, betegségek, a korlátozott oktatási és egészségügyi ellátási lehetőségek, a humanitárius válságok, a külső és belső migráció, annak változó idejű és intenzitású formái. Ez utóbbi kihívás különösen érzékeny biztonságpolitikai kérdéssé vált. Az Európai Unió (EU) és benne a tagállamok, így Magyarország is kiemelten foglalkozik a migrációs kérdéskörrel.

1. ábra: Afrika makrorégiói

Forrás: Map Africa regions²³

²³ www.shutterstock.com/ru/search/map-africa-regions?consentChanged=true [online], 2025. 03. 24.

A történelmi változások jobb megértéséhez közvetett módon érdemes röviden áttekinteni az afrikai államok alakulását. Létrejöttük és fejlődésük a más kontinensen alakuló államok fejlődésével összehasonlítva eltéréseket mutat. Azaz a klasszikus vesztfáliai államelmélet itt másképp értelmezhető. Afrika államainak egy része ugyanis nem egy természetes folyamatban alakult ki, hanem a korábbi gyarmatosító hatalmak alkották meg, így a politikai határvonalak kaptak hangsúlyt. A régió fejlődésére különféle ideológiák voltak hatással a 20. század végén. A pánafrikai törekvések, éppen az Afrikai Unió (de már jogelődje, az Afrikai Egységsszervezet) által megtestesített védelem, valamint az államközi szervezetek jelenléte volt a garancia arra, hogy az afrikai államok nem követték hasonló módon a vesztfáliai ideológia katonai versengését és államközi fegyveres harcait. A nemzetközi és regionális szervezetek ENSZ által is támogatott erős hálózata lehetővé tette, hogy itt nem jelentkezett az a fajta katonai-politikai versengés, ami az anarchikus nemzetközi rendszer sajátossága. Így a térséget jellemző biztonsági dinamizmusok is eltértek a klasszikus módtól.²⁴

A másik fontos tényező a *gazdaság*, a gazdasági biztonság kérdése.

Nem hagyható figyelmen kívül ugyanis az a tény, hogy a kontinens ma már jelentős szerepet játszik a globális kiterjedésű kereskedelemben, a helyi történések hatása pedig túlterjed a kontinens határain. Ahogyan arra a szakértő rámutat,

„Afrika és országai nem csupán elszenvedői a globalizációnak: az afrikai elitek a »sötét« 1990-es évek után rájöttek arra, hogy államuk fejlődése és lakosságuk jóléte alapvetően tőlük függ. Ebben nem csupán humanitárius megfontolások vezették őket, hanem nyilvánvaló önös érdekek is, hiszen stabilitás nélkül nem számíthattak a külföldi tőke beáramlására, amely [...] saját boldogulásuk számára is kulcsfontosságú volt. [...] az abszolút gazdasági mutatókat figyelembe véve a kontinens súlya azonban a világgazdaságban még mindig csekély”²⁵

Az afrikai nyersanyagok zömét feldolgozatlanul vagy félkész állapotban értékesítik a világ tehetősebb államaiban.²⁶ Az ásványkincskészletből származó bevétel meghatározó része éppen a problémás körzetekbe, konfliktusokhoz kapcsolódó (például katonai)²⁷ kiadásokba kerül.²⁸ Az ENSZ segítsége nélkülözhetetlen, ezért a célja egy olyan együttműködés kialakítása az afrikai nemzetekkel, amely hozzájárul a térség stabilabbá tételéhez, a gazdasági fejlődéshez és főleg a fenntarthatósághoz.²⁹ Az ehhez vezető út pedig éppen a harmadik tényezőre,

²⁴ Buzan, Barry – Wæver Ole (2003): *Regions and Powers. The Structure of International Security*. Cambridge: Cambridge University Press, 2003. 61.

²⁵ Marsai Viktor (2020): Magyarország és Afrika 2018–2025. In Marsai Viktor – Nagyné Rózsa Erzsébet (szerk.): *Magyarország és Afrika 2018–2025*. Budapest: Dialóg Campus Kiadó, 11.

²⁶ Az afrikai kormányok 2000 óta tiltják a nyersanyagok exportját, hogy csökkentsék a nyugati irányítás alatt álló piacoktól való történelmi függőséget, és konkrét lépéseket tettek az ásványi, mezőgazdasági és erdészeti erőforrások értékének növelése felé a belső fejlődés érdekében. További részletekért lásd Mavhunga, Clapperton Chakanetsa (2023): *Africa's Move From Raw Material Exports Toward Mineral Value Addition: Historical Background and Implications*. *MRS Bulletin*, 48, 395–406.

²⁷ Gräff, Sebastian: *Charted: Top Destinations for Africa's Exports (1995–2020)*. [online], 2023. 06. 26. Forrás: Visual Capitalist [2024. 06. 01.].

²⁸ Gyuris-Szabó [é. n.].

²⁹ *Sustainable Development for Africa*. [online], 2004. 12. 15. Forrás: UN Department of Economic and Social Affairs [2024. 06. 08.].

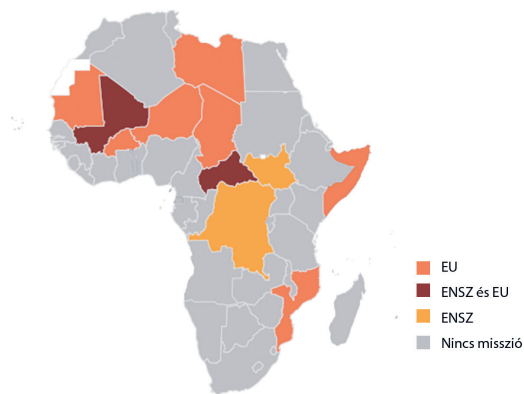
a *demográfiára*, azaz a fiatal népességre épül. Az ENSZ ugyanis az afrikai országokkal kíván együttműködni olyan partnerségek kialakításában, amelyek erősítik a fenntarthatóságot, elősegítik a gazdasági növekedést, és stabilizálják a régiót. Ennek egyik módja a fiatal generáció bevonása a társadalmi és politikai folyamatokba. A kontinens lakosságának 70%-a 30 év alatti³⁰ (megjegyzendő, hogy az afrikai lakosság korösszetétel alapján a legfiatalabb földrész).³¹ Különösen fontos, hogy a fiatalok részt vegyenek a döntéshozatali folyamatokban, és elegendő munkát és innovációs lehetőséget kapjanak.

A térség fejlődéséhez mindazonáltal békére és biztonságra van szükség,³² amihez a nemzetközi biztonsági szervezetek jelenlétükkel járulnak hozzá.

A fentiek alapján érthető az ENSZ szerepének elsődlegessége az afrikai kontinensen, de a változások következményeinek kezelése a regionális szereplők irányába hat (az EU vagy az AU szerepvállalásának növelése), amelybe jól beilleszthető az egyes államok, így Magyarország afrikai szerepvállalásának az erősödése is. A tanulmány nem foglalkozik a csádi szerepvállalással, de megjegyzi, hogy a Száhel-övezetben a biztonság szinte összeomlott, aminek a geopolitikai következményei súlyosak lehetnek Európára, benne országunkra nézve. Csád támogatása ezért a régió biztonságának az egyik kulcsa.³³

Multilaterális támogatás – résztvevők

Afrika az Egyesült Nemzetek Szervezetén kívül nagymértékben az Európai Unió fő támogatója, azaz Afrika mind az Európai Unió, mind pedig a régi-új békefenntartás elsődleges célterülete. A jelenleg folyó tizenhat ENSZ-műveletből öt Afrikában működik, s a műveletek mindegyike már legalább 10 éve megkezdte a munkáját (lásd 2. ábra).³⁴

2. ábra: ENSZ- és EU-műveletek Afrikában

Forrás: *Global Africa* 2023: 59

³⁰ Mulikita, Jason J.: *Young People's Potential, the Key to Africa's Sustainable Development*. [online]. Forrás: UN [2021. 06. 04.].

³¹ Az egész kontinens összlakosságának a közel 40%-a 15 évnél fiatalabb. *Proportion of Selected Age Groups of the World Population in 2024, By Region*. [online]. Forrás: Statista [2024. 12. 04.].

³² Mavhunga 2023.

³³ A témáról sok és sokféle szakértői interjú, vélemény olvasható, például Németh-Kállai Szilvia: *Marsai Viktor: a Száhel-övezet Európa érdekszférája, amiben Csád az utolsó álló bástya*. [online], 2023. 10. 24. Forrás: Hírklikk [2024. 06. 30.].

³⁴ *Global Africa* 2023: 59.

Érdemes kiemelni, hogy az Egyesült Nemzetek Szervezetének első missziója Afrikában 1960-ban kezdődött, amikor Kongóban polgárháború tört ki. A missziók történetében azért jelentős ez az évszám, mert ez volt az első ENSZ-misszió, amely katonai képességgel rendelkezett. Az ENSZ a konfliktus megoldására és a béke helyreállítására létrehozta kongói katonai megfigyelőcsoportját (United Nations in the Congo, ONUC). Az ONUC mintegy 20 000 katonát és civilt foglalkoztatott, s az első olyan misszió volt, ahol nagy számban jelentek meg katonák, akiket többféle feladatra készítettek fel, beleértve a hadsereg ellenőrzését, a humanitárius segítségnyújtást és a politikai tárgyalások elősegítését is.³⁵

Az ENSZ az egyetlen globális szervezet, amelynek célkitűzései mintegy keretet adnak a kollektív biztonság megteremtéséhez, s amely a globális problémák megoldásában katalizátorként működik. Az ENSZ-ben tagságával a „globális dél” a világ népességének a 85%-át fedi le.³⁶ Ez a népesség a világ legszegényebb, legkevésbé fejlett országaiban és a konfliktusokkal leginkább sújtott térségekben él. Az afrikai ENSZ-tagországok a szervezet kitartó támogatói közé tartoznak, intézményi reformokat karolnak fel, képviseleti erejüket a kezdetek óta arra használják, hogy az ENSZ-rendszer teljessége megmaradjon, a hiányosságokat pedig folyamatosan pótolják, javítsák.³⁷

Példaként érdemes kiemelni a sorból az ENSZ azon békefenntartó műveletét, ahol már 1995 óta *Magyarország* is jelen van az afrikai kontinensen. Ez a művelet a Nyugat-Szaharában létrehozott MINURSO (Mission des Nations Unies pour l'Organisation d'un Référendum au Sahara Occidental). Az 1991-ben megalakított MINURSO missziójának legfőbb célja az volt, hogy az Afrika nyugati részén (a tanulmány elején lásd Afrika régióit), az Atlanti-óceán partján Marokkó és Mauritánia között elterülő 266 ezer négyzetkilométeres területű, marokkói megszállás alatt álló országban biztosítsák a tűzszünetet a szemben álló felek, vagyis a marokkói hadsereg és a terület felszabadításáért küzdő fegyveres szervezet, a Polisario (Frente Popular para la Liberación de Saguía El-Hamra y Rio de Oro) között.³⁸ (A misszióról még szó esik később.)

Ismert, hogy az ENSZ mellett az Európai Uniónak van még meghatározó szerepe az afrikai biztonság megteremtésében. Az EU 2003 óta rendszeresen indít missziókat az afrikai kontinens instabil régióiba a helyi konfliktusok megfékezése és megszüntetése céljából, valamint a helyi fegyveres erők szakmai felkészítése érdekében. Az EU keretében 2005 júniusától Magyarország is többféle feladatban vett részt.

Az Észak-atlanti Szerződés Szervezete pedig 2001 óta vesz részt afrikai műveletben, a szomáliai partok mentén a tengeri biztonság és ellenőrzés terén végezték feladataikat (2009–2016).³⁹

Az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet (EBESZ) is jelen van a kontinensen az 1970-es évek óta, főleg békefenntartó missziók támogatása és konfliktusok megoldásának keresése jellemezte a tevékenységüket, többek között Dél-Szudánban,

³⁵ *Republic of the Congo – ONUC. Facts and Figures*. [online]. Forrás: peacekeeping.un.org [2024. 06. 12.].

³⁶ A „globális dél” elnevezés GDP-értékek alapján, s nem földrajzi szempontokat figyelembe véve lett meghatározva. A részletekért lásd Nantulya 2023.

³⁷ Nantulya, Paul: *Africa's Interests in Strengthening the United Nations System*. [online], 2023. 08. 14. Forrás: Africa Center for Strategic Studies [2024. 06. 20.].

³⁸ Szűcs László: *Magyar katonák Afrikában*. [online], 2009. 05. 13. Forrás: honvedelem.hu [2024. 06. 12.].

³⁹ A művelet részleteiről lásd *Operation Ocean Shield*. [online]. Forrás: mc.nato.int [2024. 12. 04.].

Maliban, illetve a Közép-afrikai Köztársaságban. Az EBESZ célja Afrikában az instabilitás csökkentése, a béke erősítése és a demokratikus folyamatok támogatása. Ezeknek s további küldetéseknek a sikeréhez a magyar katonák is hozzájárultak, amely hozzájárulás, részvétel bizonyítja Magyarország folyamatos, illetve fokozódó együttműködését a fekete kontinenssel.

Magyar missziós tevékenység

Előzmények

Magyarország Alaptörvényének 47. cikke alapján a Magyar Honvédség külföldi alkalmazásának engedélyezési joga a Kormány és az Országgyűlés között oszlik meg. A NATO és az Európai Unió műveleteiben történő szerepvállalásról a Kormány dönt. Egyéb nemzetközi katonai fellépésről az Országgyűlés határozhat, amint az például az Iszlám Állam elleni nemzetközi koalícióban történő szerepvállalás alkalmával is történt.⁴⁰ A Magyar Honvédség missziós tevékenysége kapcsán a honvédelemről szóló 2011. évi CXIII. törvény *A Honvédség jogállása és feladatai* cím alatt a következő feladatokat nevezi meg: „a szövetségi és nemzetközi szerződésből eredő egyéb katonai kötelezettségek – különösen a kollektív védelmi, békefenntartó, válságkezelési és humanitárius feladatok – teljesítése”.⁴¹ A magyar katonák 1973 óta 54 nemzetközi békeműveletben vettek részt. A külföldi missziós létszám 2004 óta 1000 főben maximalizált, de 2019-ben a kormány ezt a lehetséges részvételi keretet 1200 főre emelte.⁴² A Magyar Honvédség legnagyobb létszámmal, körülbelül 50%-ban, NATO-vezetésű békefenntartó és válságkezelő missziókban vesz részt.⁴³ Igaz, konkrét régiót tekintve a magyar katonák legnagyobb számban a Balkánon látnak el feladatokat. A külföldi katonai misszióknak⁴⁴ a diplomáciai kapcsolatokon túl az adja az értékét, hogy a katonák valós, nemzetközi műveleti környezetben szerzik meg a tapasztalati tudást. Az afrikai kontinens irányába való nyitást, majd a katonai szerepvállalás erősítését a megújuló magyar külpolitikai prioritások támogatták.

Magyarország afrikai jelenléte, ami egészen eltér a mai, 21. századi prioritásoktól, a 19. századra nyúlik vissza. A korabeli prioritások, célok, ahogyan a történész-geográfus fogalmaz: „[...] az utazások voltak, [...] [amelyek] közelebb segítenek bennünket Afrika arcának, fizikai földrajzáának megismeréséhez”.⁴⁵ Majd a két világháború között, a hidegháborús időszak nagy részében távol kerültünk Afrikától. A 20. században vége felé aztán lassan erősödött a kontinensen való jelenlétünk.

⁴⁰ A Honvédség aktuális külföldi katonai missziói. *Infojegyzet*, 2020. 10. 02. 1.

⁴¹ 2011. évi CXIII. törvény a honvédelemről és a Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről. 36. § (1) bekezdés c) pont.

⁴² Benkő Tibor: *Magyarország növeli békefenntartó szerepvállalását*. [online], 2019. 03. 30. Forrás: HVG [2024. 06. 12.].

⁴³ Az adat 2020-as. Lásd A Honvédség aktuális külföldi katonai missziói 2020.

⁴⁴ Érdekeséggé emeltem be a mai helyzetképet, mert a missziós vizsgálat 2019-ig tartott, az utána következő időszak már egy másik tanulmány tárgyát képezi. A *The Military Balance 2025* szerint az aktuális kép a következő: Deployment Bosznia-Hercegovina: EUFOR (Operation Althea) 250; 1 inf coy Ciprus: UNFICYP 11; Irak: Operation Inherent Resolve 20; NATO Mission Iraq 3; Koszovó: KFOR 365; 1 inf bn HQ; 2 inf coy; UNMIK 1; Libanon: UNIFIL 15; Nyugat-Szahara: MINURSO 7. [Chapter Three: Europe](#). *The Military Balance*, 125(1), 52–151.

⁴⁵ Bendefy-Benda 1934: 6.

A rendszerváltozás idején Magyarország külpolitikai prioritásaiban ugyan az euroatlanti irányultság vált mérvadóvá, de 1989-től kezdődően a magyar katonai missziós szerepvállalás meghatározó lett. Később, például a 2011-es magyar, uniós soros elnökségi időszakban pedig a globális nyitásként meghirdetett programban a szubszaharai Afrika felértékelődött. A déli nyitás egyik oszlopa lett e földrajzi térség.⁴⁶

A rendszerváltozás jelentősége sok egyéb mellett éppen a magyar katonai szerepvállalás láthatóvá válásában öltött testet. 1989-től kezdődően ugyanis tizenhárom afrikai misszióban közel 300 magyar katona, illetve rendőr vett már részt.⁴⁷ A konkrét nemzetközi kötelékben való magyar katonai részvétel bemutatása előtt fontos azoknak a nemzetközi szervezeteknek a helyét, szerepét, feladatait vázlatosan, röviden áttekinteni, amelyek az afrikai kontinenssel kapcsolatosak, illetve keretet adtak a magyar katonai jelenlétnek.

A tényleges katonai jelenlét kezdete

Magyarország kapcsolata az afrikai kontinenssel régi keletű, s többféle formában jelent meg. A magyar katonai jelenlét története Afrikában a 19. század végére és a 20. század elejére vezethető vissza. Ez főleg különböző expedíciókhoz, missziókhöz köthető „jelenlét” volt, az Osztrák–Magyar Monarchia idején. A források példaként említik a magyar csapatok részvételét a Mahdi-felkelés elleni brit erők támogatásában Szudánban az 1890-es években. A magyar erők korabeli dicsérte nem maradt el, amit a csatában való bátorságukért és taktikai képességeikért kaptak, s amivel tiszteletet szereztek nemcsak maguknak, hanem a szövetségeseknél és az ellenfeleknél is.⁴⁸ S ami inkább színesíti a történetet, mint előreviszi, az az érintettségünk az angol–búr háborúban, tizenhét fő részvételével.⁴⁹

Magyarország katonai feladatvállalása Afrikában a hidegháborús időszak elmúltával, az 1990-es évek elején indult el igazán. Az ENSZ-missziókban való részvétellel a második generációs⁵⁰ békefenntartással kapcsolatos feladatok kerültek előtérbe: adott államokban a biztonság megteremtése, az állam működővé tétele s a civil társadalmat érintő feladatok.

A magyar katonai szerepvállalás 1989–2000 között inkább az ENSZ kötelékében volt jellemző, majd 2004-től kezdve a hangsúly eltolódott, és inkább az EU-műveletekben jelent meg. Ennek a magyarázata az, hogy az euroatlanti szervezetekhez való csatlakozással megváltoztak a kül-, a biztonság- és a védelempolitikai célok, illetve szövetségi kötelezettségek voltak. Később pedig már az Afrikai Unió és a NATO műveleteibe is bekapcsolódtak a magyar katonák, rendőrök. Az 1989–2019 közötti időszakban huszonkét afrikai műveletben több mint 400 katona és rendőr vett részt. Ezekben a műveletekben

⁴⁶ Marsai 2020: 12.

⁴⁷ Besenyő János (2013a): A Magyar Honvédség afrikai szerepvállalása. A kultúrantropológusok lehetséges szerepe a műveletek során. *Hadtudomány*, 23(1–2), 148.

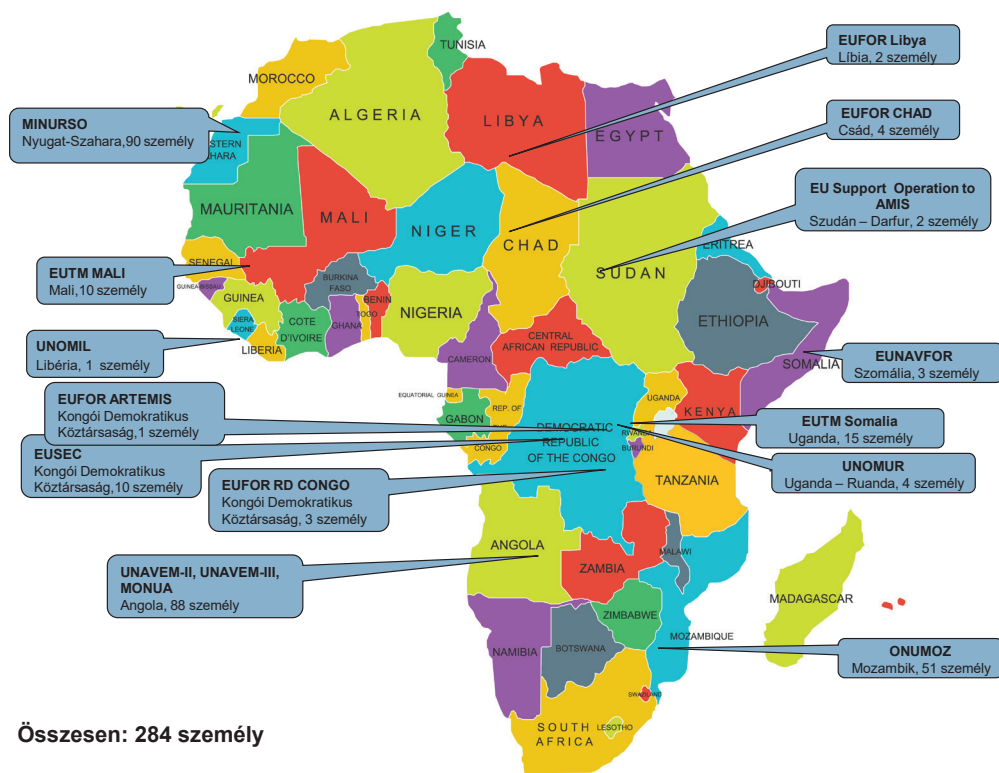
⁴⁸ Csaplár-Degovics, Krisztián (2022): *Austro-Hungarian Colonial Ventures: The Case of Albania*. *Hungarian Historical Review*, 11(2), 289–293.

⁴⁹ A részletekért lásd Szabó-Zsoldos, Gábor (2021): *Hungarians in the Anglo-Boer War*. *Historia*, 66(2), 2–22.

⁵⁰ A békefenntartás történetét, a generációk jellemzőit lásd Tomolya János (2010): *Békefenntartó kézikönyv*. Budapest: Zrínyi Kiadó; Szabó László (2009): A békefenntartás új értelmezése. *Nemzet és Biztonság*, 2(5), 39–54.

tapasztalatot gyűjtöttek össze, amely a gazdasági, diplomáciai és tudományos közegekben is felhasználható tudásanyagot jelentett.⁵¹

Cél volt a polgárháborús vagy válságokkal terhelt régiók stabilabbá tétele, a biztonság megteremtése. Ez a fajta tevékenység a 2000-es évektől aztán felerősödik (lásd a létszámot a 3. ábrán, ezzel együtt természetesen többen, több helyen vesznek részt missziókban, például Nyugat-Szaharában, Maliban, a Közép-afrikai Köztársaságban, Dél-Szudánban, de ezekről részletesebben később). A feladatok is változtak az idők folyamán: a civilek védelme, lefegyverzés, logisztikai támogatást és szakértelmet kívánó feladatok, a taposóaknak eltávolítása, egészségügyi ellátás – tehát széles volt a paletta.

3. ábra: 1992–2013 közötti magyar katonai létszám az afrikai missziókban

Forrás: Besenyő 2013b: 10

A Magyar Honvédség 1990-es évek elején végzett afrikai közreműködése sok szempontból úttörő volt. A hatás nem csak a katonai területeken volt érezhető. Pl. a műveletek során szerzett tapasztalatok pozitívan hatottak a régi gyakorlati protokollra, és egyúttal megalapozták a jövőbeli békefenntartó műveletek elméleti anyagát is. A jövőben többféle

⁵¹ Rajnai Zoltán (2019): Előszó. In Besenyő János: *Magyar katonai és rendőri műveletek az afrikai kontinensen 1989–2019*. Budapest: Óbudai Egyetem Biztonságtudományi Doktori Iskola, 6.

ok miatt (bukott államok, irreguláris migráció, éghajlatváltozás, elsivatagosodás stb.) az afrikai békefenntartó műveletek folytatódni fognak, új műveletek is indulnak, amelyekről Magyarország nem marad távol. Ezért fontos, hogy a korábban megélt katonai missziós tapasztalatokat a következő missziós felkészülés idejére teljes mértékben feldolgozzák, akár tananyag formájában, akár gyakorlati tevékenységként, és a felkészülés során alkalmazzák. A fentiekben leírtak alapján többszörösen igazolt, hogy Magyarország közel van Afrikához. 2019-ben még az Afrika-stratégia is elkészült.⁵² A dokumentumok születését pedig kiegészíti az aktív diplomácia, 2010 után ugyanis egyre több helyre látogatnak el a magyar kormány vezetői.⁵³ Mindez „közvetett módon a magyar diplomácia 1960-as és 1970-es évekbeli pragmatikus és építkező külpolitikájának a folytatása, amely az 1989-ben meghatározott külpolitikai prioritások sorában háttérbe szorult”⁵⁴

Az afrikai kontinens hosszú történelme során több nemzet, illetve azok katonái jelentek meg a kontinensen. A jelenlét – s főleg a katonai erő – nagy nyomást és hatást is gyakorolt a földrész gazdasági és politikai viszonyaira, sőt formálta azokat. A magyar katonák is részt vettek ezen folyamatokban, s napjainkban is jelen vannak Afrika biztonságpolitikájának alakításában.

A kiegyezés után (1867) a császári udvar több expedíciót is támogatott Afrika-szerte, amelyek különféle információkkal látták el a külügyminisztériumot. Habár a Monarchia gyarmati törekvései nem értek cél, azért szemet vetettek az akkor Rio de Oro néven ismert Nyugat-Szaharára, amelyet a spanyolok 1898-ban fel is ajánlották megvásárlásra. A magyarok azonban ellenezték a megállapodást, és magánbefektetőket sem sikerült találni, akik az Osztrák–Magyar Gyarmati Társaság égisze alatt létrehozni tervezett konzorcium keretében nagy pénzt áldoztak volna a területért.⁵⁵

A magyar jelenlétben az igazi fordulat csak a hidegháború idején következett be, amikor Magyarország aktívan részt vett az ENSZ békefenntartó misszióiban. Az 1960-as évektől kezdve több alkalommal is küldtek magyar békefenntartókat Afrika különböző területeire, például Kongóba vagy Szomáliába.

Magyarország csatlakozott a NATO-hoz, majd az Európai Unióhoz, így még inkább megerősítette pozícióját az afrikai békefenntartás terén. A NATO és az EU misszióiban rendszeresen részt vettek/vesznek magyar katonák Afrikában. Az Európai Unió afrikai prioritásai nagy hatással vannak a magyar szerepvállalás alakulására is. Minden nemzetközi szereplő számára kulcsfontosságú kérdés, hogy stabilabbá tegyék a régiót, illetve olyan perspektívát kell hogy ígérjenek az ott élőknek (több mint 1 milliárd embernek), amely hiteles, ezáltal el tudják képzelni a jövőjüket helyben (ebben az Európai Unió élen jár). Ennek eléréséhez alapvető cél a biztonság megteremtése, a szélsőséges és terrorista csoportok felszámolása. A nemzetközi szereplők ehhez különböző módon járulnak hozzá.

⁵² 1177/2019. (IV. 2.) Korm. határozat az Afrika stratégiáról.

⁵³ Abonyi Ákos: *Így szigetelődött el Magyarország Afrikában*. [online], 2019. 02. 12. Forrás: Demokrata [2024. 06. 10.].

⁵⁴ Solymári Dániel – Tarrósy István (2021): A magyar diplomácia újjászületése Afrikában. Déli nyitási kísérletek a magyar külpolitikában a 19–20. században: fókuszban az 1960–70-es évek. *Külügyi Szemle*, 20(4), 147.

⁵⁵ Sári Eszter (2020): Békétlen Szahara. Besenyő János Magyarország és a nyugat-szaharai válság című könyvéről. *Ügyészek Lapja*, 27(2–3), 129–132.

Az Európai Uniónak már kész az új Afrika-stratégiája,⁵⁶ s ebben mint tagállam Magyarország is érintett.⁵⁷ Az EU Afrikával kapcsolatos új, átfogó stratégiája az alábbi öt területre összpontosító partnerségre épülhet:

1. partnerség a zöldátállásért és az energiához való hozzáférésért;
2. partnerség a digitális transzformációért;
3. partnerség a fenntartható növekedésért és munkahelyteremtésért;
4. partnerség a békéért és a jó kormányzásért; valamint
5. partnerség a migráció és a mobilitás területén.⁵⁸

A tanulmány témája szempontjából a 4. pont kiemelése szükséges. Ennek megvalósítása érdekében a nemzetközi szereplőknek, elsősorban az Egyesült Nemzetek Szervezetének, az EU-nak és az Afrikai Uniónak tényleges összefogásra volt/van szüksége. Ebben az összefüggésben fontos az Afrikai Unió által vezetett, „a fegyverek elhallgattatása”⁵⁹ elnevezésű program. A megvalósításhoz operatív szinten a közös biztonság- és védelempolitika missziói, valamint az uniós tagállamok (benne Magyarország is) egyéb biztonsági és védelmi küldetesei kézzelfoghatóan hozzájárulnak a Száhel-övezet, Északkelet-Afrika, a Guineai-öböl, a Csád-medence és a Közép-afrikai Köztársaság békéjéhez és biztonságához.

Összességében a magyar külpolitikai orientáció a reziliencia biztosítása érdekében célként jeleníti meg a konfliktus- és válságciklusok valamennyi szakaszában a humanitárius, a fejlesztési, a békével kapcsolatos és a biztonsági beavatkozásokat s ennek gyakorlati megvalósíthatóságát az afrikai kontinensen. A földrész régiói ugyanazokkal a kihívásokkal néznek szembe, mint a válságövezetek államai, például a terrorizmus, a politikai instabilitás és az emberi jogok megsértése. Magyarország azonban elkötelezett az afrikai társadalom iránt, és fontos szerepe van a békefenntartásban és a humanitárius segítségnyújtásban is.

A következőkben kronologikus sorrendben, rövid jellemzők felsorolásával (idő, helyszín, feladatok, létszám, eredmény) tekintjük át a magyar katonai szerepvállalást Afrikában. Fontos hangsúlyozni, hogy ennek a szerepvállalásnak folyamatjellege van, annak pedig két tulajdonsága, nevezetesen az állandó bővülése (létszám) és mélyülése (több és többféle feladat felvállalása).

⁵⁶ Európai Parlament: *A New EU-Africa Strategy – A Partnership for Sustainable and Inclusive Development*. [online], 2021. 03. Forrás: europarl.europa.eu [2024. 06. 01.].

⁵⁷ Budapest–Afrika Fórum: *Hungary and Africa*. [online]. Forrás: budapestafricaforum.kormany.hu [2024. 06. 12.].

⁵⁸ Európai Bizottság: *Közös közlemény az Európai Parlamentnek és a Tanácsnak az Afrikával kapcsolatos átfogó stratégia felé*. [online], 2020. Forrás: eur-lex.europa.eu [2024. 06. 12.].

⁵⁹ A Fegyverek Elhallgattatása Program (Weapons Collection and Disarmament Program) célja, hogy segítse a fegyverek illegális forgalmának visszaszorítását Afrikában, és támogassa a békés megoldásokat a konfliktusok rendezésében. A programban részt vevő országok között szerepel például Nigéria, Libéria, illetve az Afrikai Unió.

A rendszerváltozást követő katonai szerepvállalás⁶⁰

A magyar katonai tevékenység annak idején az Osztrák–Magyar Monarchia (Monarchia) közös hadseregén belül valósult meg. A korabeli hat missziós vállalkozás célja ugyanaz volt, mint napjainkban, azaz a konfliktusok megoldása, eszkalációjuk megakadályozása. A Monarchia műveletei közül azonban egy sem volt Afrikában.⁶¹ Az afrikai, 19. századi magyar megjelenés (lásd fentebb) inkább kalandszerűnek nevezhető, s nem járul hozzá a klasszikus békeműveletek megalapozásához. Mindezek után hosszú időnek kellett eltelnie, hogy tényleges magyar szerepvállalásról tudjunk beszélni. Ez pedig majd az ENSZ szerepének a hidegháború utáni erősödésével jelenik meg, pontosabban a Namíbiához köthető feladatokkal (az ENSZ Namíbiai Átmenetet Segítő Csoportja – UN Transition Assistance Group in Namibia, UNTAG).⁶²

Ez az első feladatvállalás egy rendőri misszió keretében valósult meg. Nevezetesen a misszió a rendszerváltozás idején kezdte el a munkáját, amelyben hazánk 22 fővel képviseltette magát.⁶³ Szakértői megfogalmazásban ez az időszak a hidegháború „kishatára” (az 1989–1992 közötti időszak),⁶⁴ s két jellemzője van. Az első, amikor a békefenntartásban már a második generációs békefenntartás a gyakorlat. A második jellemző pedig, hogy a missziós terület polgárháború sújtotta terület, amit valahogyan fel kell oldani, illetve meg kell oldani az állam újbóli „építését” (például Angola, Nyugat-Szahara). Szakértői vélemény az is, hogy a kor „nagyhatára” 1992–1993,⁶⁵ amikor a válságkövetben emberiesség elleni bűntettekkel, humanitárius katasztrófákkal találkozunk (Szomália, Ruanda). Új kihívások jelentek meg, így új kezelési módszerre, eszközre lesz szükség. Az ENSZ új programja, a Béketerv (Agenda for Peace, 1992)⁶⁶ mintegy irányítúként alkalmas lesz a regionális szervezetek számára a megoldások keresésében.

A következőkben a missziók feladatait felsorolásban ismertetem, ahogyan ezt Besenyő János munkájában olvastam.

Az ENSZ keretében

1989–1990

Az első afrikai misszió – polgári, rendőri személyzettel – Namíbiában volt, az UNTAG (United Nations Transition Assistance Group) keretében.⁶⁷ Gál Gáspár Tamás rendőr

⁶⁰ A fejezetben a szervezetekbeli magyar részvétel ismertetéséhez teljes mértékben Besenyő János témához kapcsolódó munkáját használtam fel (Besenyő 2019). Katonaként, afrikai misszióban részt vevőként, a helyszíni ismeretével bíró személyként tekintettem a munkájára.

⁶¹ Kiss Zoltán László (2011): *Magyarok a békefenntartásban*. Budapest: Zrínyi Kiadó, 61–77.

⁶² Kiss 2011: 84.

⁶³ További részletekért lásd Farkas István – Boda József (2012): A rendőri békefenntartás tapasztalatai. *Társadalom és Honvédelem*, 16(1–2), 26–50.

⁶⁴ Kiss 2011: 85.

⁶⁵ Kiss 2011: 85.

⁶⁶ *An Agenda for Peace. Preventive Diplomacy, Peacemaking and Peace-Keeping*. 1992. 01. 31. New York: UN.

⁶⁷ A misszió honlapja: *UNTAG*. [online]. Forrás: peacekeeping.un.org [2024. 06. 12.].

alezredes (nagykövet) a Dél-Namíbia Körzet parancsnoki tisztségét látta el.⁶⁸ A misszió az alábbi feladatokra kapott felhatalmazást:

- a szabad választások lebonyolítása;
- az ellenségeskedések beszüntetésének, a tűzszüneti előírások betartásának és a szemben álló felek csapatainak – SWAPO (South-West African People's Organization), a helyi fehér milíciák és a dél-afrikaiak – ellenőrzése, majd lefegyverzése;
- a dél-afrikai katonai és rendőri erők kivonásának ellenőrzése;
- az országhatárok ellenőrzése;
- a politikai foglyok szabadon bocsátása, a menekültek hazatérésének biztosítása;
- az új namíbiai rendőrség támogatása, a törvények betartatásának ellenőrzése.⁶⁹

1991

A MINURSO központja a Marokkó által megszállt területek középpontjában lévő Laayoune városában található. Napjainkban a misszióban 245 katona és 222 fős teljes személyzet dolgozik.⁷⁰ Hazánk kezdetben 19 katonai megfigyelővel vett részt az afrikai misszióban, később csökkent ez a szám, jelenleg hét katonai megfigyelőnk szolgál kécsap-
kás békefenntartóként a sivatagi országban.

A MINURSO-missziónak egy magyar tábornok is volt a vezetője Száraz György vezérőrnagy személyében, aki az ENSZ felkérésére 2002. augusztus 7-től 2005. augusztus közepéig töltötte be a katonai parancsnoki beosztást.⁷¹ A misszió mandátuma az első időszakban alapvetően a tűzszünet ellenőrzésére, a marokkói csapatok csökkentésére és a szemben álló felek csapatainak szétválasztására, valamint a háborús tevékenységek kiújulásának megakadályozására korlátozódott. Később kibővült a politikai foglyok szabadon bocsátásával és a hadifogolycserék ellenőrzésével, továbbá a referendum előkészítése érdekében végzett – azonosítási és regisztrációs – tevékenység segítségével.⁷²

A nyugat-szaharai misszióhoz⁷³ a magyar katonák csak 2000-ben csatlakoztak. A mandátum az alábbi feladatokra terjedt ki:

- a tűzszünet ellenőrzése, az ENSZ-jelenlét demonstrálása;
- a marokkói csapatok és a Polisario Front közötti tűzszünetsértések regisztrálása;
- a csapatok létszámának, diszlokációjának és a változásoknak a nyilvántartása;
- aknák, gránátok és más robbanószerkezetek megjelölése, a felek tájékoztatása a koordinátákról;
- jó kapcsolat kialakítása és ápolása a szemben álló felekkel.⁷⁴

⁶⁸ Az ENSZ szerepe a nemzetközi békefenntartásban. [online]. Forrás: ensz.kormany.hu [2024. 06. 12.].

⁶⁹ Az egyes missziók feladatait Besenyő János munkájából vettem át. Besenyő János (2019): *Magyar katonai és rendőri műveletek az afrikai kontinensen 1989–2019*. Budapest: Óbudai Egyetem Biztonságtudományi Doktori Iskola.

⁷⁰ MINURSO Fact Sheet. [online]. Forrás: peacekeeping.un.org [2024. 06. 21.].

⁷¹ MINURSO Fact Sheet [é. n.].

⁷² Juhász István (2024): *Honvéd Vezérkar, Összhaderőnemi Műveletvezető és Irányító Központ: Missziós adatbázis*. 2024. május 13. Doktori disszertáció.

⁷³ A misszió honlapja: *Mandate*. [online]. Forrás: minurso.unmissions.org [2024. 06. 21.].

⁷⁴ Besenyő 2019: 26.

A misszió ma is működik, hét magyar katona vesz részt benne.

1991–1995

A második misszió az angolai UNAVEM II. volt (United Nations Angola Verification Mission II.), amelyben először katonák, majd rendőrök teljesítettek szolgálatot. A létszám évenkénti lebontásban változott. A misszió teljes dokumentációjában fellelhetők a változó létszámadatok, ebből látható, hogy a magyar részvétel 42 fővel valósult meg.⁷⁵ Feladataik a következők voltak:

- a békeszerződésben foglaltak betartatása;
- a tűzszünet előírásainak ellenőrzése;
- az angolai rendőrség felügyelete;
- a választások megfigyelése és az eredmények hitelesítése;
- közvetítés a szemben álló felek között.⁷⁶

1992–1994

A mozambiki műveletben (United Nations Operations in Mozambique, ONUMOZ) a Magyar Honvédség és a Magyar Rendőrség kötelékéből 52 fő szolgált. Feladataik röviden az alábbiakban foglalhatók össze:

- a kormány és a RENAMO (Mozambican National Resistance) által megkötött tűzszünet betartatása, ellenőrzése;
- külföldi katonák kivonásának biztosítása, ellenőrzése;
- különböző fegyveres csoportok lefegyverzése, a fegyverek begyűjtése;
- az ENSZ és más nemzetközi szervezetek működtetésének biztosítása;
- segíteni az infrastruktúra újjáépítését;
- részvétel a választások lebonyolításában;
- humanitárius tevékenység koordinálása, menekültkérdés.⁷⁷

1993–1997

A libériai művelet, az UNOMIL (United Nations Observer Mission in Liberia)⁷⁸ következett, ahol egy magyar katonai tanácsadó került a misszióba. A mandátumában a következő feladatokra kapott megbízatást:

- a cotonou-i békeszerződésben foglaltak betartatása;
- a tűzszünet ellenőrzése, valamint az ECOWAS (Economic Community of West African States) támogatása;
- lefegyverzési és leszerelési folyamatban való részvétel;
- határrendészeti feladatok, csempészet felszámolása;

⁷⁵ A misszió honlapja: *Angola – UNAVEM II. Facts and Figures*. [online]. Forrás: peacekeeping.un.org [2024. 06. 12.].

⁷⁶ Besenyő 2019: 12.

⁷⁷ Besenyő 2019: 16.

⁷⁸ *UNOMIL*. [online]. Forrás: peacekeeping.un.org [2024. 06. 01.].

- az ECOMOG (az ECOWAS Monitoring Group) támogatása, tűzszerészeti tevékenység;
- az ENSZ és más humanitárius szervezetek munkájának segítése;
- választások megszervezése és lebonyolítása.⁷⁹

1993–1994

A ruandai–ugandai UNOMUR (United Nations Observer Mission Uganda-Rwanda)⁸⁰ művelet az alábbi feladatokat végezte:

- határőrizet;
- hutu és tuszi fegyveres csoportok megfigyelése;
- csempészet, fegyverkereskedelem visszaszorítása;
- ellenségeskedések megakadályozása;
- bizalomerősítő tevékenység;
- az arushai békemegállapodás megkötésében való részvétel.⁸¹

Itt egy százados és négy magyar megfigyelő vett részt a munkában. 1994-ben azután a polgárháborús helyzet miatt okafogyottá vált a határellenőrzés, így felszámolták a missziót.

1995–1997

Az UNIVEM II-ből III lett, s tizenhét (11 rendőr és 6 katona) fővel kezdte meg a munkát, a feladataik az alábbiak szerint alakultak:

- a lusakai egyezményben⁸² foglaltak betartatása;
- a tűzszünet előírásainak ellenőrzése;
- az állami adminisztráció kiépítésének támogatása;
- az UNITA⁸³ átalakítása fegyveres csoportból politikai párttá;
- a fegyveres csoportok és a civil lakosság leszerelése és lefegyverzése;
- DDR-⁸⁴programok.⁸⁵

Miután ez a művelet véget ért, átalakult MONUA néven (United Nations Observer Mission in Angola),⁸⁶ azaz „belealakult” egy újabb műveletbe, ahová Magyarország 13 katonát s 13 rendőrt küldött. Feladataik a megváltozott helyzetben a következők szerint bővültek:

- az állami közigazgatás újjáépítésének ellenőrzése;

⁷⁹ Besenyő 2019: 19.

⁸⁰ *Uganda-Rwanda – UNOMUR*. [online]. Forrás: peacekeeping.un.org [2024. 06. 01.].

⁸¹ Besenyő 2019: 21.

⁸² Részletekért lásd Szabó Lóránd (2008): Lassan meginduló békefolyamat, tovább pusztító háború, az „afrikai irányítás”. *Külügyi Szemle*, 7(4), 126–139.

⁸³ Nemzeti Egység Angola Teljes Felszabadításáért.

⁸⁴ Disarmament, demobilization and reintegration, azaz leszerelés, demobilizáció és reintegráció.

⁸⁵ Besenyő 2019: 24.

⁸⁶ *MINUSCA*. [online]. Forrás: minusca.unmissions.org [2024. 06. 12.].

- elősegíteni és ellenőrizni az UNITA szervezeti egységeinek a beolvadását az új kormányba, haderőbe;
- az UNITA-haderő felszámolása, a bázisok felszámolása, a fegyveresek lefegyverzése, majd visszaillesztése a civil életbe;
- a tűzszüneti megállapodás előírásainak ellenőrzése, betartatása;
- az angolai rendőrség semlegességének biztosítása, az UNITA biztonsági erőinek beolvasztása országos és helyi szinten a rendőrség állományába;
- fegyverek begyűjtése, megsemmisítése;
- az emberi jogok biztosítása a lakosságnak, a civil társadalom kiépítése, támogatni a különböző civil szervezetek létrejöttét, működését;
- a humanitárius szervezetek munkájának támogatása, a rászorulóknak segélyezésének koordinálása.⁸⁷

1999

Egy újabb műveleti felkérést kapott a Magyar Honvédség a UNAMSIL (United Nations Mission in Sierra Leone) keretében.⁸⁸ A feladatok a következőképpen foglalhatók össze:

- együttműködni Sierra Leone kormányával és a békemegállapodásban érintettekkel a szerződés implementációjával kapcsolatban;
- támogatni Sierra Leone kormányát a lefegyverzési, leszerelési és reintegrációs terv megvalósításában;
- ennek megfelelően UNAMSIL-jelenlét létrehozása stratégiai/kulcsfontosságú Sierra Leone-i helyszíneken, ideértve a lefegyverzési/átvevő és leszerelési központokat;
- az ENSZ-személyzet biztonságának és szabad mozgásának biztosítása;
- a tűzszünet betartásának ellenőrzése, figyelembe véve, hogy megfelel-e az 1999. május 18-i (S/1999/585 melléklet) tűzszüneti egyezményben foglaltaknak;
- támogatni a feleket a bizalomépítési folyamatokban és azoknak a fenntartásában;
- a humanitárius támogatások teljesítésének elősegítése.

A civil ENSZ-tisztviselők munkájának támogatása, beleértve a főtisztartó különleges megbízottját és munkatársait, az emberi jogi és polgári ügyek tisztviselőit, a felkérésnek megfelelően, segítségnyújtás a választásokkal kapcsolatosan, amit a jelenlegi Sierra Leone-i alkotmányban foglaltak szerint bonyolítanak le.⁸⁹ A misszió eredményes munkát végzett, mert 2002-re a demokratikus átalakulások következtében az ENSZ folyamatosan csökkenthette a létszámot, majd 2006-ban bezárta a missziót.

⁸⁷ MINUSCA [é. n.].

⁸⁸ *Sierra Leone – UNAMSIL – Facts and Figures*. [online]. Forrás: peacekeeping.un.org [2024. 06. 11.].

⁸⁹ Besenyő 2019: 27.

2004

Egy újabb missziót jegyezhetünk magyar rendőr részvételével. Ez pedig az ENSZ Elefántcsontparti Művelete (United Nations Operation in Côte d'Ivoire, ONUCI) volt. 2017-ben véget ért e misszió.⁹⁰

2013–2023

A Maliban történtek után (tuareg lázadás, s a felkelést különböző terrorcsoportok támogatták⁹¹), ami mintegy következménye volt az arab tavasznak, 2013-ban hozták létre a többdimenziós ENSZ-missziót Mali stabilizációjáért (Mission multidimensionnelle intégrée des Nations unies pour la stabilisation au Mali, MINUSMA).⁹² A kiképző misszió az alábbi feladatokat kapta:

- stabilizálni a kulcsfontosságú városokat és helyreállítani az állam integritását;
- támogatni az átmeneti útiterv végrehajtását, beleértve a nemzeti politikai párbeszédet és a választási folyamatot;
- elősegíteni az emberi jogok védelmét;
- támogatni a humanitárius segítségnyújtást;
- támogatni a kulturális értékek megőrzését;
- támogatni a nemzeti és a nemzetközi igazságszolgáltatást;
- védelmezni a polgári lakosságot és az ENSZ-alkalmazottakat.⁹³

A misszió 10 éves működés után lezárta tevékenységét, a katonákat kivonták a területről.⁹⁴

2014-től napjainkig

A MINUSCA (Mission multidimensionnelle intégrée des Nations unies pour la stabilisation en Centrafrique) misszió a Közép-afrikai Köztársaságban települt.⁹⁵ A misszióban csak katonák vettek részt, s az alábbi feladatokra kaptak mandátumot:

- támogatni az átmeneti/békefolyamatot;
- elősegíteni a humanitárius segítségnyújtást;
- támogatni és védelmezni az emberi jogokat;
- támogatni az igazságszolgáltatást, a jogrend visszaállítását;
- részt venni a lefegyverzési, leszerelési és a civil életbe visszaillesztő programokban;
- részt venni az otthonukból elűldözöttek visszatelepítésében.⁹⁶

⁹⁰ ONUCI. [online]. Forrás: onuci.unmissions.org [2024. 06. 12.].

⁹¹ A régió terrorista csoportjairól lásd bővebben Kiss Álmós Péter szerk. (2015): *Afrikai terrorista- és szakadárszervezetek*. Budapest: Honvéd Vezérkar Tudományos Kutatóhely.

⁹² MINUSMA. [online]. Forrás: minusma.unmissions.org [2024. 06. 12.].

⁹³ Besenyő 2019: 29–30.

⁹⁴ MINUSMA [é. n.].

⁹⁵ A mandátumról és a létszámról lásd részletesen: MINUSCA [é. n.].

⁹⁶ Besenyő 2019: 31.

Négy magyar katonatiszt volt a misszióban, évenkénti váltásban végezték el a feladataikat. 2018-ig összesen 21 fő dolgozott a műveletben. Általánosságban elmondható, hogy Magyarország nagy mértékben hozzájárult a Közép-afrikai Köztársaság stabilitásának és fejlődésének elősegítéséhez. Így a magyar részvétel gazdasági, politikai és humanitárius területeken egyaránt sikeresnek bizonyult.

Szakértői álláspont szerint⁹⁷ az 1989–2019 közötti időszakban 22 afrikai műveletben több mint 400 katona és rendőr vett részt. A 30 éves időszak sok és sokféle tapasztalattal járult hozzá a magyar békefenntartás eredményesnek mondható munkájához.⁹⁸

Az EU keretében

2003. május 30. – szeptember 1.

Ez az első év, amikor az Európai Unió missziót indított ARTEMIS (DRC Artemis) néven a Kongói Demokratikus Köztársaság Ituri tartományába, Buniára kiterjedő mandátummal. Az ENSZ-erők (MONUC) nem tudták a feladataikat kellő hatékonysággal ellátni, a konfliktust nem tudták megszüntetni, ezért az ENSZ főtitkára felkérte az Európai Uniót korlátozott művelet végrehajtására. Az EU a feladatait a NATO támogatása nélkül végezte, ezek az alábbiak voltak:

- a stabilitás megteremtése Buniában, a repülőtér biztosítása;
- biztonsági feladatok ellátása;
- humanitárius tevékenységek, a menekültek és a civil lakosság védelme;
- a MONUC tevékenységének támogatása, az ENSZ munkatársainak és létesítményeinek védelme.⁹⁹

Magyar részvételről 2004-től beszélhetünk, igaz, még nem uniós országgént. Tomolya János alezredes Párizsban teljesített szolgálatot.¹⁰⁰

2005–2007

Az Európai Unió AMIS-t támogató művelete Darfurban (EU Support to AMIS, Darfur)¹⁰¹ volt a következő missziós helyszín, ahová magyar katonákat küldtek, a misszió Szudánban működött. A mandátumban megfogalmazott feladatok a következők:

- az AMIS-művelet működtetése, támogatása;
- az Afrikai Unió katonáinak kiképzése/szakkiképzése;
- taktikai-stratégiai szállítások megszervezése, lebonyolítása;
- logisztikai támogatás, tanácsadás – tanácsadó csoport;

⁹⁷ A mindenre kiterjedő részletekért lásd Besenyő 2019.

⁹⁸ A Honvédség aktuális külföldi katonai missziói 2020.

⁹⁹ Besenyő 2019: 34.

¹⁰⁰ Rácz András (2004): *Az Európai Unió katonai képességeinek fejlődése 1992–2004*. Budapest: ZMNE, 104.

¹⁰¹ Részletesen lásd Törke András István (2008): *The operation Artemis in the Democratic Republic of Congo*.

- rendőri segítségnyújtás;
- humanitárius programokban való részvétel.¹⁰²

2005–2007

Az EU rendőri missziója Kinshasában (EU Police Mission in Kinshasa, EUPOL Kinshasa) az első uniós polgári misszió volt Afrikában, amelyhez Magyarország eszközök felajánlásával járult hozzá. 2007. július 1-je óta az EUPOL RD Congo keretében folytatja tevékenységét.

2005–2015

Az EU-nak a biztonsági szektor átalakítását és reformját segítő missziója a Kongói Demokratikus Köztársaságban (EU Security Sector Reform Mission in the Democratic Republic of the Congo, EUSEC RD CONGO) a kongói kormányzat hivatalos kérésére jött létre, alapvetően a kongói nemzeti hadsereg újjáépítése céljából. A magyar katonai szerepvállalás az első perctől jelen volt, a tíz év alatt tíz fő szolgált az uniós misszióban (változó időtartamban). A misszió célja a kongói hadsereg reformjának segítése volt, ami valós eredményeket hozott, mindamellett, hogy a kinn szolgáló magyar katonák az ország és a térség szakértőivé is váltak (volt, aki négy évet töltött beosztásában).¹⁰³

A kongói és a darfuri események nagy visszhangot kaptak a nemzetközi és a hazai médiában. Ebből is az látszott, hogy az Európai Unió határozottabb Afrika-politikát folytatott, s noha nehezebb volt megtalálni a közös nevezőt, megoldást, a segítséget nyújtó szervezetekre szükség volt. A munkájukat több tényező is nehezítette – erőszak, támadások –, mégis sikerült sok életet megmenteniük, biztonságosabbá tenniük az életet. A megfelelő életkörülmények és a biztonság azonban csak tartós béke esetén adható meg.¹⁰⁴

2006–2007

A kongói ENSZ és a kongói kormány felkérésére felállították az Európai Unió Kongói Katonai Misszióját (EUFOR RD Congo). A magyar felajánlás szerint a Magyar Honvédség nem harcoló katonákat, hanem logisztikai és személyügyi feladatokat ellátó személyeket küldött (három fő). Az EU Kongói Katonai Missziója a kongói választásokon egyfajta „tartalékerőként” a MONUC tevékenységének támogatását, illetve a kinshasai repülőtér biztosítását kapta feladatul.¹⁰⁵

¹⁰² Besenyő 2019: 36.

¹⁰³ Nagy Sándor (2017): Az Európai Unió kongói missziója – EUSEC RD Congo. In Marsai Viktor – Vogel Dávid (szerk.): *Közel-Afrikához. A válságkezelés és a stabilizáció lehetőségei és kihívásai a fekete kontinensen*. Budapest: Dialóg Campus Kiadó, 61–77.

¹⁰⁴ Hajzer, Tamás – Remek, Éva (2010): International Organizations in Darfur. *AARMS*, 9(1), 35–46.

¹⁰⁵ Besenyő 2019: 39.

2008–2009

A bő egy évig tartó misszió az Európai Unió csádi és közép-afrikai köztársasági béke-művelete (EUFOR Chad/RCA) volt, amelynek a létrehozását a nyugat-szudáni (Darfur) konfliktus régiós hatásai, valamint a csádi és a közép-afrikai köztársaságbeli belpolitikai helyzet bizonytalansága indokolták. Feladata főleg a menekülttáborok lakóinak biztonsága, a humanitárius segélyszállítmányok célba juttatása, valamint a nemzetközi polgári személyek biztonságának garantálása volt. Uniós olvasatban a legnagyobb, mintegy 3700 fős afrikai misszió munkáját Magyarország a művelet párizsi parancsnokságára vezényelt három törzstiszttel segítette.¹⁰⁶

2008–2016

Az EU Szomáliai Katonai Tengeri Műveletének (EU NAVFOR Atalanta/EU Naval Operation in the Somali Republic) a feladata elsősorban a kalóztámadások megakadályozása. Továbbá az ENSZ Világélelmészeti Programja, az Afrikai Unió Szomáliai Művelet (AMISOM) hajóinak és más humanitárius konvojoknak a kíséréte, védelme; a szomáliai partokonál folyó halászati tevékenység ellenőrzése; minden olyan szervezet támogatása, amely a régió stabilitásának megerősítésén dolgozik.¹⁰⁷ A magyar részvétel három informatikai altiszt részvételével valósult meg.

2013–2024

Az EU Kiképző és Tanácsadó Missziója (EU TM Mali) 2013-ban kezdte meg a tevékenységét, 24 uniós tagállam részvételével, köztük Magyarországgal. A misszió legfontosabb feladatai a kiképzés, az oktatás és a tanácsadás köré épültek. A munkájuk kezdete óta sok minden történt abban a régióban, így a missziós tevékenység is a változásokhoz igazodott, folyamatosan fejlődött. Pl. érdemes megemlíteni az egyesített mobil tanácsadó és kiképző csoportokat. A misszió az EU válságkezelő filozófiáját követve a válságövezet helyszínén segít a probléma megoldásában, az úgynevezett *soft power* eszközökkel, mert ezek a biztonsági problémák az európai biztonságra is hatással lehetnek.

A mandátumban rögzítettek szerint az EUTM Mali a tevékenységét négy pillérre alapozta, amelyek a következők:

- a mali fegyveres erők, katonai egységek képzése;
- tanácsadás biztosítása minden szinten a mali fegyveres erők részére;
- hozzájárulás a katonai oktatási rendszer fejlesztéséhez az alaptól a miniszteriális szintig;
- tanácsadás és képzés biztosítása a G5 Száhel egyesített műveleti központja számára.¹⁰⁸

¹⁰⁶ Kiss 2011: 105.

¹⁰⁷ Besenyő 2019: 42.

¹⁰⁸ Szász Márton (2019): *A Magyar Honvédség részvétele az Európai Unió által vezetett kiképzőmisszióban Maliban. Honvédségi Szemle*, 147(6), 62.

A tanulmány vizsgálati időkeretén belül megjegyzendő, hogy a mali misszió működését az évek alatt többször módosították (kormányrendeletekkel). Pl. a létszámkeretet 2018-ban az elfogadott bővítési célnak megfelelően legfeljebb 25 főben (váltási időszakban legfeljebb 50 főben) maximalizálták. A magyar honvédelmi vezetés 2019 végére például 22 fős állományt tervezett kiküldeni.¹⁰⁹ A magyar katonák legfőképpen a lövészkiképzésben vettek részt. A missziót 2020-ban egy katonai puccs következtében felfüggesztették, végül a megbízatás 2024-ben lejárt.¹¹⁰

Zárógondolatok

A régi-új katonai és polgári műveletek azt mutatják, hogy az afrikai kontinens sem a nemzetközi szervezetek számára, sem az államoknak, így Magyarországnak sem közömbös régió. E térség válságai, konfliktusai, illetve azok tovaterjedő hatása nemcsak az adott térség, hanem Európa biztonságát is több szempontból befolyásolják, veszélyeztetik.

Magyarország az eddig bemutatott missziós tevékenységen túlmenően aktívan részt vesz humanitárius segítségnyújtásban is Afrikában. Az Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság gyakran küld csapatokat természeti katasztrófa vagy humanitárius válságok sújtotta területekre Afrikába. Mindemellett az afrikai kontinens jelentőségéről tanúskodik, hogy 2019-ben Budapesten rendezték meg az első Magyarország–Afrika csúcstalálkozót. Ennek célja egy olyan partnerség kiépítése volt Afrika országaival, amely ösztönözné a gazdasági együttműködést és támogatná fejlődésüket.

Összegezve az eddigieket azt mondhatjuk, hogy Magyarországnak már van történelme (múltja) Afrikában, s az adott lehetőségek keretein belül az adott helyszínen a katonák hozzájárultak, s a jövőben is hozzájárulnak a feladatok sikeres végrehajtásához.¹¹¹ Mindemellett Magyarország nem kulcsszereplő a fekete kontinensen, ráadásul a korábbi években a magyar külpolitika és katonai vezetés többségében szkeptikusan állt hozzá az afrikai missziókban való részvételünkhöz. Mára azonban már egyértelmű: nem zárkozhatunk el az afrikai eseményektől. Ezt jelzi a magyar külpolitikai prioritások változása, a „déli nyitás” 2015 óta tartó folyamata.¹¹² Szakértői vélemények alapján igazoltnak tekinthető az az alapvetés, miszerint a magyar déli külpolitikai nyitás, illetve annak eredményei, a konkrét formát öltő külkapcsolatok kiépítése¹¹³ pozitívan hatott a korabeli és a későbbi magyar Afrika-politikára. A fentiekben bemutatott katonai jelenlét, együttműködés a nemzetközi szervezetekkel és rajtuk keresztül csak tovább erősíti e tényt. A hidegháború utáni években a rendszerváltozás adta függetlenség jól látható a magyar szerepvállalás növekedésében, a korábbi évszázadokhoz képest, amikor „a függetlenség, szabad »politikaalakítás« történelmi léptékkal nézve csak pillanatokra adatott meg”,¹¹⁴ ez a helyzet megváltozott.

¹⁰⁹ A Honvédség aktuális külföldi katonai missziói 2020: 3.

¹¹⁰ *End of Mandate EUTM Mali*. [online], 2024. 05. 17. Forrás: EEAS [2024. 12. 12.].

¹¹¹ Besenyő János (2018): *Hungarian Participation in the EU-Led African Military Operations*. AARMS, 17(1), 71–86.

¹¹² Solymári–Tarrósy 2021.

¹¹³ Lásd ennek részleteit lásd Solymári–Tarrósy 2021.

¹¹⁴ Solymári–Tarrósy 2021: 150.

Egyértelmű, hogy több olyan terület is van (hírszerzés, felderítés, logisztika, víztisztítás, egészségügy stb.), ahol az Európai Unió hiányokkal küzd, és ahol nagyra értékelt a magyar részvétel. Ezeket a részköltő (*niche*) területeket a jövőben mindenképpen érdemes fejleszteni az afrikai szerepvállaláshoz, mintegy konkrét felkészülést a jövő konfliktusainak megelőzésében, illetve az új kihívások helybeni kezelésében. Addig is érdemes szem előtt tartani, hogy

„Afrika a sokszínűségével és az ugrásra kész tehetségével döntő szerepet játszik majd a világ jövőjében. Afrikai barátaink a szövetségeseink, és minden európainak meg kell értenie a partnerségünk jelentőségét és a benne rejlő lehetőséget. [...] A sikerhez arra van szükség, hogy mind a 27 uniós tagállam szerepet vállaljon a partnerségben.”

– ahogyan azt Chrysoula Zacharopoulou jelentéstevő is hangsúlyozta.¹¹⁵

Felhasznált irodalom

- 1177/2019. (IV. 2.) Korm. határozat az Afrika stratégiáról. Online: <https://njt.hu/jogszabaly/2019-1177-30-22>
2011. évi CXIII. törvény a honvédelemről és a Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről. Online: <https://njt.hu/jogszabaly/2011-113-00-00>
- 7 Continents*. [online]. Forrás: Worldometers [2024. 06. 01.].
- Abonyi Ákos: *Így szigetelődött el Magyarország Afrikában*. [online], 2019. 02. 12. Forrás: Demokrata [2024. 06. 10.].
- A Honvédség aktuális külföldi katonai missziói. *Infójegyzet*, 2020. 10. 02.
- Allen, Nate D. F.: *African-Led Peace Operations: A Crucial Tool for Peace and Security*. [online], 2023. 08. 09. Forrás: Africa Center for Strategic Studies [2024. 06. 12.].
- An Agenda for Peace. Preventive Diplomacy, Peacemaking and Peace-Keeping*. 1992. 01. 31. New York: UN.
- Angola – UNAVEM II. Facts and Figures*. [online]. Forrás: peacekeeping.un.org [2024. 06. 12.].
- Az ENSZ szerepe a nemzetközi békefenntartásban*. [online]. Forrás: ensz.kormany.hu [2024. 06. 12.].
- Bendefy-Benda László (1934): *Magyar utazók Afrikában I. Felfedezők*. Budapest: Magyar Etiópiai Expedíció Országos Bizottsága. Online: https://mtda.hu/books/bendefy_benda_laszlo_magyar_utazok_afrikaban_1_Optimized.pdf
- Benkes Mihály (2007): Az euroafrikai kapcsolatok ma. In Déder Miklós (szerk.): *Külpolitika, biztonságpolitika, Magyarország*. Budapest: Manfred Wörner Alapítvány, 58–67.
- Benkő Tibor: Magyarország növeli békefenntartó szerepvállalását*. [online], 2019. 03. 30. Forrás: HVG [2024. 06. 12.].
- Berneke Ágnes szerk. (2002): *A globális világ politikai földrajza*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.
- Besenyő János (2013a): A Magyar Honvédség afrikai szerepvállalása – A kultúranropológusok lehetséges szerepe a műveletek során. *Hadtudomány*, 23(1–2), 148–162.
- Besenyő János (2013b): Hungary's Contribution to African Peacekeeping Operations: Lessons Learned. In *Budapest Africa Forum 2013*. Budapest: Külügyminisztérium, 192–201. Online: <http://real.mtak.hu/id/eprint/83757>
- Besenyő János (2018): Hungarian Participation in the EU-Led African Military Operations. *AARMS*, 17(1), 71–86. Online: <https://doi.org/10.32565/aarms.2018.1.7>
- Besenyő János (2019): *Magyar katonai és rendőri műveletek az afrikai kontinensen 1989–2019*. Budapest: Óbudai Egyetem Biztonságtudományi Doktori Iskola.
- Budapest–Afrika Fórum: *Hungary and Africa*. [online]. Forrás: budapestafricaforum.kormany.hu [2024. 06. 12.].
- Búr Gábor: Afrika története a 19–20. században. In Búr Gábor: *Afrika-történeti tanulmányok*. Budapest: Mundus Novus Kft., 15–84.

¹¹⁵ *Erős Afrika: a Parlament új EU–Afrika stratégiát határoz meg*. [online], 2021. 03. 25. Forrás: Európai Parlament [2024. 06. 12.].

- Buzan, Barry – Wæver, Ole (2003): *Regions and Powers. The Structure of International Security*. Cambridge: Cambridge University Press. Online: <https://doi.org/10.1017/CBO9780511491252>
- Chapter Three: Europe. *The Military Balance*, 125(1), 52–151. Online: <https://doi.org/10.1080/04597222.2025.2445475>
- Countries in Africa*. [online]. Forrás: Wisevoter [2024. 06. 12.].
- Countries in Africa*. [online]. Forrás: Worldometers [2024. 06. 12.].
- Csaplár-Degovics, Krisztián (2022): Austro-Hungarian Colonial Ventures: The Case of Albania. *Hungarian Historical Review*, 11(2), 267–304. Online: <https://doi.org/10.38145/2022.2.267>
- End of Mandate EUTM Mali*. [online], 2024. 05. 17. Forrás: EEAS [2024. 12. 12.].
- Erős Afrika: a Parlament új EU-Afrika stratégiát határoz meg*. [online], 2021. 03. 25. Forrás: Európai Parlament [2024. 06. 12.].
- Európai Bizottság: *Közös közlemény az Európai Parlamentnek és a Tanácsnak az Afrikával kapcsolatos átfogó stratégia felé*. [online], 2020. Forrás: eur-lex.europa.eu [2024. 06. 12.].
- Európai Parlament: *A New EU-Africa Strategy – A Partnership for Sustainable and Inclusive Development*. [online], 2021. 03. Forrás: europarl.europa.eu [2024. 06. 01.].
- Farkas István – Boda József (2012): A rendőri békefenntartás tapasztalatai. *Társadalom és Honvédelem*, 16(1–2), 26–50.
- Global Africa. Africa in the World and the World in Africa*. [online], 2023. 04. Forrás: MO Ibrahim Foundation [2024. 06. 10.].
- Gräff, Sebastian: *Charted: Top Destinations for Africa's Exports (1995–2020)*. [online], 2023. 06. 26. Forrás: Visual Capitalist [2024. 06. 01.].
- Gyuris Ferenc – Szabó Pál: *Afrika: Fiatalos népesség, régi problémák*. [online], Forrás: PAGEO Geopolitikai Kutatóintézet [2024. 06. 12.].
- Hajzer, Tamás – Remek, Éva (2010): International Organizations in Darfur. *AARMS*, 9(1), 35–46.
- Juhász István (2024): *Honvéd Vezérkar, Összhaderőnemi Műveletvezető és Irányító Központ: Missziós adatbázis*. 2024. május 13. Doktori disszertáció.
- Kiss Álmos Péter szerk. (2015): *Afrikai terrorista- és szakadárszervezetek*. Budapest: Honvéd Vezérkar Tudományos Kutatóhely.
- Kiss Zoltán László (2011): *Magyarok a békefenntartásban*. Budapest: Zrínyi Kiadó.
- Kissinger, Henry (1996): *Diplomácia*. Budapest: Panem–McGraw–Hill–Grafo.
- Mandate*. [online]. Forrás: minurso.unmissions.org [2024. 06. 21.].
- Marácz Tamás: *Mit keresnek a magyarok Maliban?* [online], 2022. 01. 17. Forrás: Mandiner [2024. 06. 11.].
- Marsai Viktor (2012): A NATO szerepvállalása Afrikában. *Nemzet és Biztonság*, 5(4), 72–82.
- Marsai Viktor (2020): Magyarország és Afrika 2018–2025. In Marsai Viktor – Nagyné Rózsa Erzsébet (szerk.): *Magyarország és Afrika 2018–2025*. Budapest: Dialóg Campus Kiadó.
- Marshall, Tim (2022): *A földrajz hatalma*. Budapest: Park Könyvkiadó.
- Mavhunga, Clapperton Chakanetsa (2023): Africa's Move From Raw Material Exports Toward Mineral Value Addition: Historical Background and Implications. *MRS Bulletin*, 48, 395–406. Online: <https://doi.org/10.1557/s43577-023-00534-3>
- MINURSO Fact Sheet*. [online]. Forrás: peacekeeping.un.org [2024. 06. 21.].
- MINUSCA*. [online]. Forrás: minusca.unmissions.org [2024. 06. 12.].
- MINUSMA*. [online]. Forrás: minusma.unmissions.org [2024. 06. 12.].
- Mulikita, Jason J: *Young People's Potential, the Key to Africa's Sustainable Development*. [online]. Forrás: UN [2021. 06. 04.].
- Nagy Sándor (2017): Az Európai Unió kongói missziója – EUSEC RD Congo. In Marsai Viktor – Vogel Dávid (szerk.): *Közel-Afrikához. A válságkezelés és a stabilizáció lehetőségei és kihívásai a fekete kontinensen*. Budapest: Dialóg Campus Kiadó, 61–77.
- Nantulya, Paul: *Africa's Interests in Strengthening the United Nations System*. [online], 2023. 08. 14. Forrás: Africa Center for Strategic Studies [2024. 06. 20.].
- Németh-Kállai Szilvia: *Marsai Viktor: a Száhel-övezet Európa érdekszférája, amiben Csád az utolsó álló bástya*. [online], 2023. 10. 24. Forrás: Hírklikk [2024. 06. 30.].

- ONU. [online]. Forrás: onuci.unmissions.org [2024. 06. 12.].
- Operation Ocean Shield*. [online]. Forrás: mc.nato.int [2024. 12. 04.].
- Proportion of Selected Age Groups of the World Population in 2024, By Region*. [online]. Forrás: Statista [2024. 12. 04.].
- Rácz András (2004): *Az Európai Unió katonai képességeinek fejlődése 1992–2004*. Budapest: ZMNE.
- Rajnai Zoltán (2019): Előszó. In Besenyő János: *Magyar katonai és rendőri műveletek az afrikai kontinensen 1989–2019*. Budapest: Óbudai Egyetem Biztonságtudományi Doktori Iskola, 5–6.
- Republic of the Congo – ONUC. Facts and Figures*. [online]. Forrás: peacekeeping.un.org [2024. 06. 12.].
- Sári Eszter (2020): Békétlen Szahara. Besenyő János Magyarország és a nyugat-szaharai válság című könyvéről. *Ügyészek Lapja*, 27(2–3), 129–132. Online: <https://ugyeszeklapja.hu/?p=2908>
- Sierra Leone – UNAMSIL – Facts and Figures*. [online]. Forrás: peacekeeping.un.org [2024. 06. 11.].
- Siposné Kecskeméthy Klára (2022): *A NATO-partnerségi kezdeményezések története 2021-ig*. Budapest: Zrínyi Kiadó.
- Smith-Windsor, Brooke A. szerk. (2013): *AU-NATO Collaboration: Implications and Prospects*. Rome: NATO Defense College.
- Solymári Dániel – Tarrósy István (2021): A magyar diplomácia újjászületése Afrikában. Déli nyitási kísérletek a magyar külpolitikában a 19–20. században: fókuszban az 1960–70-es évek. *Külgügyi Szemle*, 20(4), 147–183. Online: https://doi.org/10.47707/Kulugyi_Szemle.2021.4.7
- Sustainable Development for Africa*. [online], 2004. 12. 15. Forrás: UN Department of Economic and Social Affairs [2024. 06. 08.].
- Szabó Lóránd (2008): Lassan meginduló békefolyamat, tovább pusztító háború, az „afrikai irányítás”. *Külgügyi Szemle*, 7(4), 126–139.
- Szabó László (2009): A békefenntartás új értelmezése. *Nemzet és Biztonság*, 2(5), 39–54.
- Szabó-Zsoldos, Gábor (2021): Hungarians in the Anglo-Boer War. *Historia*, 66(2), 2–22. Online: <https://doi.org/10.17159/2309-8392/2021/v66n2a1>
- Szász Márton (2019): A Magyar Honvédség részvétele az Európai Unió által vezetett kiképzőmisszióban Maliban. *Honvédségi Szemle*, 147(6), 53–71. Online: <https://doi.org/10.35926/HSZ.2019.6.5>
- Szenes Zoltán – Siposné Kecskeméthy Klára (2019): *NATO 4.0 és Magyarország. 20 év tagság – 30 év együttműködés*. Budapest: Zrínyi Kiadó.
- Szücs László: *Magyar katonák Afrikában*. [online], 2009. 05. 13. Forrás: honvedelem.hu [2024. 06. 12.].
- Tomolya János (2010): *Békefenntartó kézikönyv*. Budapest: Zrínyi Kiadó.
- Türke András István (2008): *The Operation Artemis in the Democratic Republic of Congo*. CERPESC, European Solutions for Defence & Crisis Management. Online: www.pesc.eu
- Uganda-Rwanda – UNOMUR*. [online]. Forrás: peacekeeping.un.org [2024. 06. 01.].
- UNOMIL*. [online]. Forrás: peacekeeping.un.org [2024. 06. 01.].
- UNTAG*. [online]. Forrás: peacekeeping.un.org [2024. 06. 12.].
- Vida Melinda: *Fenntarthatóság kontinensről kontinensre: Afrika*. [online], 2023. 09. 26. Forrás: Fenntartható fejlődés [2024. 06. 14.].